

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-179-4-31>

ДО ПИТАННЯ НОРМАТИВНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ОПОДАТКУВАННЯ ОПЕРАЦІЙ З КРИПТОВАЛЮТАМИ

Крутько М. А.

*доктор економічних наук,
доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування
Державний біотехнологічний університет
м. Харків, Україна*

На сьогодні в умовах світової глобалізації та інформатизації суспільного життя свого стрімкого розвитку набуває ринок інформаційних технологій, серед яких займають своє місце і криптовалюти, які є досить популярними цифровими активами й платіжними системами в Україні та світі. Нові, сучасні реалії зумовлюють необхідність державам врегулювати ринок криптовалют в правовій площині та забезпечити цивілізований розвиток нової цифрової економіки. Національне законодавство більшості країн, в тому числі і України, не має визначення правового статусу криптовалют в той же час коли виробництво і обіг таких активів не є забороненим, це означає що учасники цього ринку знаходяться практично повністю поза межами правового поля держави, а тому актуальним залишається дослідження питання проблематики у сфері правового регулювання оподаткування операцій з криптовалютами.

Категорія «криптовалюта» є відносно новою та майже не розкритою в юридичній та економічній доктрині, тому за доцільне для початку вважаємо визначення її поняття, природи та механізму функціонування для подальшого дослідження оподаткування операцій з криптовалютами в правовій площині. Поняття «криптовалюти» в науці розглядають як вид цифрового активу, що служить засобом обміну та використовує криптографію для безпеки своїх транзакцій, контролю створення додаткових одиниць та для перевірки передачі активів. Криптовалюта часто ототожнюється з такими поняттями, як «віртуальна валюта» (в офіційних звітах Світового банку та Європейського центрального банку), «цифрова валюта» та «Інтернет-валюта» [1, с. 266]. Асадчев Ю. розглядає криптовалюту у вузькому значенні просто як цифрову (віртуальну) валюту, яка не має фізичного вираження. Одиницею такої валюти є «coin», що в перекладі з англійської означає «монета». При цьому монета захищена від підробки, оскільки представляє собою

зашифровану інформацію, яку неможливо скопіювати [2]. Загалом можна сказати, що криптовалюта – це специфічний вид цифрового активу, функціонування якого забезпечується криптографічними методами [3, с. 5]. Головними ознаками такої валюти є такі: її емісія не входить до компетенції центрального банку, при цьому розмір емісії залежить виключно від особливостей системи, в якій вона існує; курс такої валюти не має зв'язку з економікою будь-якої країни, а встановлюється виключно ринковим шляхом, тобто залежить від попиту на неї; безпечність та анонімність зберігання та проведення розрахунків, оскільки всі операції з криптовалютами є незворотними, та при їх виконанні використовуються унікальні комп'ютерні коди, які фізично неможливо відстежити [4, с. 6].

В Україні нині ні одна криптовалюта не набула визначеного правового статусу. В листі Національного банку «Щодо віднесення операцій з криптовалютою «Bitcoin» до операцій з торгівлі іноземною валютою, а також наявності підстав для зарахування на поточний рахунок в іноземній валюті фізичної особи іноземної валюти, отриманої від продажу «Bitcoin» № 29-208/72889 08.12.2014 р. щодо криптовалют зазначено: «Випуск віртуальної валюти Bitcoin не має будь-якого забезпечення та юридично зобов'язаних за нею осіб, не контролюється державними органами влади жодної із країн. Отже, Bitcoin є грошовим сурогатом, який не має забезпечення реальної вартості». Крім того, в іншому Листі НБУ наголосив: «Випуск та обіг на території України інших грошових одиниць і використання грошових сурогатів як засобу платежу забороняються». Враховуючи зазначене вище, Національний банк України розглядає криптовалюту «Bitcoin» як грошовий сурогат, який не має забезпечення реальною вартістю і не може використовуватися фізичними та юридичними особами на території України як засіб платежу, оскільки це суперечить нормам українського законодавства [5]. Наразі позиція державних інститутів щодо правового статусу озвученого питання досить обережна. Так, у спільній заяві фінансових регуляторів щодо статусу криптовалют в Україні від 30.11.2017 р. Національний банк України, Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку й Національна комісія, яка здійснює регулювання у сфері ринків фінансових послуг, переконані, що складна правова природа криптовалют не дає змоги визнати їх ані грошовими коштами, ані валютою й платіжним засобом іншої країни, ані валютною цінністю, ані електронними грошима, ані цінними паперами, ані грошовим сурогатом [6].

Винятком у цій правовій невизначеності є Закон України «Про запобігання корупції», який чітко передбачає, що криптовалюта має бути задекларована в антикорупційній декларації і т. д. [7]. Проте

незрозумілим залишається у якій формі має бути задекларована криптовалюта, адже її правовий статус залишається невизначеним і до об'єктів цивільних прав, зокрема до грошей чи майна, її віднести не можна. Тобто чинне національне законодавство також не має жодних спеціально-нормативних правил щодо декларування та оподаткування таких видів активів. Загалом станом на сьогодні в Україні нагального вирішення потребують два основні проблемні аспекти: перше – віртуальна валюта немає визначеного правового статусу; друге – відсутня урегульованість бази оподаткування.

Високорозвинені країни визнають криптовалюту платіжними засобами чи взагалі прирівнюють її до національної валюти та впроваджують регулювання та контроль за електронними платежами, обкладають їх податками. Юільшість країн обирають нейтралітет, уникають прийняття рішень у сфері віртуальної валюти, або взагалі її забороняють. Україна в цьому питанні залишається на стадії розгляду, проте існують перспективи легалізації [8, с. 121].

Що стосується оподаткування криптовалютних операцій в Україні то до них застосовуються стандартні правила. Так, дохід фізичної особи, отриманий у вигляді цифрової валюти, оподатковується за стандартною ставкою 18%, а прибуток юридичних осіб – в залежності від системи оподаткування такої особи. Питання ПДВ є досить спірним, оскільки криптовалюта не визначена в якості товару на законодавчому рівні [9, с. 522]. Положення чинного ПКУ прив'язують оподаткування саме до оподаткування товарів або послуг. Міністерство фінансів висловило чітку позицію, за якою крипто валюту слід оподатковувати згідно КВЕД 64.19 «Інші види грошового посередництва», який найбільше відображає суть операцій з криптовалютами, з такою позицію згодні експерти Євростат з питань класифікацій, які рекомендують класифікувати діяльність із «майнінгу» та реалізації криптовалют у позиції 64.19 «Інші види грошового посередництва», торгівлі (обміну) криптовалютами – у позиції 66.19 «Інша допоміжна діяльність у сфері фінансових послуг, крім страхування та пенсійного забезпечення». За таких обставин операції фізичних осіб з купівлі-продажу криптовалюти слід оподатковувати за ставкою 18 % – податок на доходи з фізичних осіб та 1,5 % – військовий збір [10].

Отже, відсутність закріплення легального визначення та правового статусу криптовалюти не дозволяє обрати ефективну та прозору систему оподаткування, яка станом на сьогодні здійснюється за загальними та спрощеними правилами, що дозволяє власникам та користувачам віртуальної валюти вести тіньовий бізнес, який негативно впливає на стан економіки країни. Задля вирішення даних

питань доцільно розробити та прийняти спеціальне законодавство у сфері виготовлення, обігу та оподаткування криптовалюти із врахуванням міжнародного досвіду розвинених країн в цій галузі.

Література:

1. Дядик В.О. Правове регулювання обігу криптовалюти (міжнародний досвід). *Юридичний науковий електронний журнал*. 2020. № 8. С. 266–270.

2. Криптовалюта в Україні 2021: купівля, правовий статус та оподаткування. Асадчев Ю. *LexInform: юридичні новини*. 2021. <https://lexinform.com.ua/v-ukraini/kriptovalyuta-v-ukrayini-2021-kupivlya-pravovuj-status-ta-opodatkuvannya/>

3. Самоходський І., Шелест О. Зелена книга регулювання ринку криптовалют. Офіс ефективного регулювання BRDO. 2018. 69 с.

4. Прокопенко Н.С. Оподаткування криптовалютного бізнесу: реалії і перспективи. *Інвестиції: практика та досвід*. 2018. № 7. С. 5–10.

5. Правовий статус криптовалют в Україні. Кременецький місцевий центр з надання безоплатної вторинної правової допомоги. 2019. <http://vyshnivetska-gromada.gov.ua/правовий-статус-криптовалют-в-україн/>

6. Лисенко С. Правовий захист операцій із криптовалютами: примарний чи реальний? Національна Асоціація Адвокатів України. 2021. <https://unba.org.ua/publications/print/6558-pravovij-zahist-operacij-iz-kriptovalyutami-primarnij-chi-real-nij.html>.

7. Бережна Т. Все, що варто знати про оподаткування та декларування криптовалюти для фізичних осіб. Адвокатське об'єднання : Василь Кісіль і Партнери. 2021. <https://vkr.ua/publication/vse-shcho-var-to-znati-pro-opodatkuvannya-ta-deklaruvannya-kriptovalyuti-dlya-fizichnikh-osib>.

8. Панасюк В.М. Фінансовий інструментарій технології блокчейн: перспективи обліку та оподаткування. *Scientific collection «Interconf». International scientific discussion: problems, tasks and prospects*. 2021. № 52. С. 116–125.

9. Ткачук І.І. Статус криптовалют в Україні та інших країнах світу. *Економіка і суспільство*. 2018. Вип. 16. С. 521–526.

10. Оподаткування операцій з криптовалютами: Мінфін у пошуках істини. *Вісник офіційно про податки*. 2019. <http://www.visnuk.com.ua/uk/news/100010440-opodatkuvannya-operatsiy-z-kriptovalyutami-minfin-uposhukakh-istini-1>.